

בדף הקודם ביארנו את שיטת בית שמאי בקידושי כסף בדינר. ב"ש מבטאים את השמיים, הצורה עליונה שמופיעה בכסף הוא דווקא בדינר, כסף של תורה. לעומת זאת בית הלל סוברים שקידושי כסף הם בפרוטה, וכך לשון המשנה (שם ב.):

**בכסף - בית שמאי אומרים: בדינר ובשוה דינר, ובית הלל אומרים: בפרוטה ובשוה פרוטה. וכמה היא פרוטה? אחד משמנה באיסר האיטלקי.**

בית שמאי סוברים שקידושי כסף הם בדינר, המשנה איננה מפרטת מהו דינר מפני שמקורו בקנסות התורה (כסף- ערך יציב). אך פרוטה לשיטת ב"ה צריכה ביאור כמה היא, ועונה המשנה אחד משמונה באיסר האיטלקי.

הגמרא מבררת האם אותה פרוטה משתנה מדור לדור? וכך לשון הגמרא (שם יב.):

וב"ה אומרים: בפרוטה. סבר רב יוסף למימר: פרוטה כל דהו. א"ל אביי, והא עלה קתני: כמה היא פרוטה? אחד משמנה באיסר האיטלקי! וכ"ת, ה"מ בדורו של משה, אבל הכא כדחשבה להו לאינשי, והא כי אתא רב דימי אמר: שיער רבי סימאי בדורו, כמה היא פרוטה? אחד משמנה באיסר האיטלקי! וכי אתא רבין אמר: רבי דוסתאי ורבי ינאי ורבי אושעיא שיערו, כמה הוי פרוטה? אחד מששה באיסר האיטלקי!

רב יוסף סובר שכל מה שהדורות משנים את המטבע, פעמים פוחתים ופעמים שמוסיפים ממשקלם (רש"י ד"ה כל). וכבר הקשו האחרונים, איך סבר רב יוסף לומר כן, שהרי המשנה לא אמרה שכל פרוטה מותרת אלא 'אחד משמנה באיסר האיטלקי'!

אביי הקשה כך, אך נראה שרב יוסף נשאר בשיטתו. ונראה שאביי ורב יוסף נחלקו בהבנת המשנה. בית הלל סוברים "בפרוטה ובשווה פרוטה", הגמרא מפרטת כמה היא הפרוטה. עתה יש לשאול, אם הגמרא מפרטת כמה היא פרוטה מדוע לא נאמר במשנה 'בית הלל אומרים באחד משמנה באיסר האיטלקי'? נראה שסובר רב יוסף שפרוטה היא שם כולל, ודוגמא לזה (אולי בזמנם) זהו אחד משמנה באיסר האיטלקי.

לעומת זאת אביי סובר שאין 'אחד משמנה באיסר האיטלקי' דוגמא, אלא כך שיערו חכמים מהי פרוטה. וכך היא גם המחלוקת הבאה שמביאה הגמרא (שם):

א"ל רב יוסף: אי הכי, היינו דתנינא: צא וחשוב כמה פרוטות בשני סלעים? יותר מאלפים, השתא אלפים לא היווין, יתר מאלפים קרי להו? אמר להו ההוא סבא, אנא תנינא לה: קרוב לאלפים. סוף סוף, אלפא וחמש מאה ותלתין ושיטא הוא דהויין! כיון דנפקא להו מפלגא, קרוב לאלפים קרי ליה.

מובא בברייתא, שאדם שנהנה מהקדש בשוגג צריך לשלם מעל אלפיים פרוטות- שני סלעים. ואם נאמר שפרוטה שווה אחד משמונה באיסר האיטלקי, יוצא בשני סלעים אלף שש מאות שלושים ושש. ולכן עולה שכל דור משתנה ערך הפרוטות. אך ההוא סבא (י"מ אליהו הנביא עיי' תוס' בחולין ו.), פירש שכתוב בברייתא קרוב לאלפיים.

ונראה שיש לעיין ביסוד ושורש המחלוקת בין אביי לרב יוסף בשיטת בית הלל. נושא השיעורים מתחלק לשניים: א. מתחיל מהמציאות, וחכמים מתבססים על המציאות. ב. מתחיל מחכמים, וצריך להתאים את המציאות לשיטת חכמים.

רב יוסף מבין ששיטת בית הלל הפוכה משיטת בית שמאי, אם בית שמאי סוברים שהכסף צריך להיות כסף תורה מוחלט, אז בית הלל סוברים שהכסף מתחיל מהמציאות והוא יחסי (רב יוסף אמר: טעמייהו דבית שמאי - כדבר יהודה אמר רב אסי.. כל כסף האמור בתורה - כסף צורי, ושל דבריהם - כסף מדינה.).

לעומת זאת אביי מבין שגם יסוד הפרוטה מתחיל בשיעור של חכמים, ולא מהמציאות, כי השיעורים נקבעים עפ"י מציאות אלוקית ולא אנושית. אולי זהו הסיבה שבא אליהו הנביא (בחי' המציאות העליונה) לבאר שאלפיים פרוטות הם מדויקות עפ"י המציאות האלוקית. מה שאין כן בשיטת רב יוסף שסובר שאלפיים פרוטות הם מרובות, כדי שיכאב לאדם החוטא בשגגה! כלומר, הפרוטה מתחילה מהמציאות.

נראה שרב יוסף מדגיש, שהמושג 'פרוטה' הוא מתחיל מלמטה מהמציאות. כלומר, בהתבוננות במציאות הכלכלית, מתגלה אור ה'. ההבנה שפרוטה 'כל דהו' משתה עפ"י הדורות, וכך גם אם ישתנה ערך הפרוטה שבמשנה, עדיין מסתכלים בערכה במציאות. ה' מנהיג את המציאות, וע"כ כל דור ודור עם הערך הכספי שבו.

ולכן רב יוסף מעמיד את שיטת בית שמאי אל מול שיטת בית הלל. כלומר, ב"ש מתחילים בשמיים, בערך הכסף שבתורה. לעומת זאת בית הלל מתחילים בארץ, ערך הכסף המתחיל במציאות התחתונה (ואלו ואלו דברי אלוקים חיים, ותן לחכם ויחכם עוד).